

**“HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU TASARISI”
HAKKINDA
TÜSİAD GÖRÜŞÜ**

TS/PAS/09-02

9 Şubat 2009

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU TASARISI HAKKINDA TÜSİAD GÖRÜŞÜ

1. Genel Olarak Yargılamanın Hızlanmasına İlişkin Sorunlar ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı

“Makul sürede yargılanma hakkı”, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin “adil yargılanma hakkı ilkesi”ni düzenleyen 6. maddesinde yer alan evrensel bir ilkedir. Bu ilkeye göre herkes, davasının makul bir süre içinde görülmesini talep edebilir. Yargılamanın çağdaş yargılama düzeyinin gerektirdiği standartlarda olabilmesi için, her şeyden önce “hızlı” olması gerekmektedir. Makul sürede yargılanma ilkesinin hayata geçirilebilmesi için hiç şüphesiz pek çok faktörün aynı anda ve uyumlu bir şekilde çalışması gereklidir. Yargılama makamının ve tarafların davanın hızlı görülmesine ilişkin tutumları kadar; yargı sisteminin yapısı, hakim açığı, hukuki boşluklar veya uygulamadaki hatalar nedeniyle de bu süre uzayabilmektedir.

Makul sürede yargılanma ilkesine ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları incelendiğinde görülmektedir ki, ülkemizde görülmekte olan bir dava için öngörülen ortalama yargılama süresi, adil yargılanma hakkını ihlal eder niteliktedir. Dosya sayısının çokluğu kadar, ceza davalarında hazırlık soruşturmasının iyi yapılmamasının, hukuk davalarında ise bilirkişilik kurumunun ve tebligat sisteminin de bu süreye olumsuz etkileri vardır. Bu durumun önüne geçmek için alınması gereken kapsamlı önlemlerden biri de, usul hukukunda yargılamanın hızlandırılması için gerekli değişikliklerin yapılmasıdır. Bu anlamda Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) Tasarısı’nın hazırlanması ve usul hukukunda gerekli değişikliklerin yapılması konusunda adımlar atılması olumlu bir gelişmedir.

Yargılamanın hızlandırılması için, öncelikle, Anayasa’nın 141. maddesinin son fıkrasında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin “makul sürede yargılama” ilkesine paralel olarak şu değişiklik yapılmalı ve Anayasa’da bu hakka dayanak oluşturulmalıdır: “Davaların en az giderle ve her davada makul süreyi aşmayacak biçimde sonuçlandırılması, yargının görevidir.”

Usul hukukundan kaynaklanan en önemli sorun, davalarda tahkikat aşamasının duruşmadan önce tamamlanmaması sebebiyle duruşmaların ertelenmesi ve yargılamanın gecikmesidir. Özellikle delillerin sunulmasının duruşma aşamasına kalması, davaların sonuçlanmasını geciktiren nedenlerdendir. Usulde değişiklik yapılarak tahkikat aşamasının duruşmadan önce tamamlanmasını sağlayacak yasal tedbirlere ilişkin önerilerimiz aşağıda madde bazında belirtilmiştir.

Bunun dışında bilirkişilik müessesesindeki aksaklıklar giderilmeli; hakimın bilirkişiye başvurma ihtiyacını azaltacak tedbirler alınmalı; e-Yargı bir an önce hayata geçirilerek mahkemelerin, yargı haricindeki kamu kurumları ile sürekli ve etkin bir bağlantıya kavuşması sağlanmalıdır.

2. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı'na İlişkin Madde Bazında Görüşler

A. Yazılı Yargılama Usulü (Ön İnceleme, Tahkikat, Sözlü Yargılama) Konusundaki Değişiklik Önerileri Hakkında Genel Açıklamalar:

Tasarı'nın ilk derece mahkemelerindeki yargılamanın daha düzenli ve daha hızlı yapılabilmesi için öngörmüş olduğu hukuki kurum, "ön inceleme" kurumudur. Tasarı'nın düzenleniş şekline göre yazılı yargılama usulü, "dilekçelerin teatisi", "ön inceleme", "tahkikat" ve "sözlü yargılama" olmak üzere dört aşamada yürütülmekte; bu dört aşamalı sistemin etkinliği bakımından ön inceleme aşaması özel bir önem taşımaktadır.

Ön inceleme aşamasında tahkikat ve yargılamanın hangi uyuşmazlık noktaları üzerinde gerçekleştirileceği tespit edildiği gibi, dava şartları ve ilk itirazlardan ibaret olan usuli savunmalar ile tahkikatın ayrıntılı olarak sürdürülmesini gereksiz hale getirebilecek olan hak düşürücü süre ve zamanaşımı def'i hakkındaki uyuşmazlıklar da çözümlenecektir. Böylece, yargılamanın düzenli bir şekilde yapılması ve usul ekonomisi sağlanacaktır.

Tasarı'nın öngördüğü bu sistem, mahkemeler tarafından sadakatle uygulanması halinde, yargılamanın hızlanması hedefini gerçekleştirebilecek niteliktedir.

Tasarı'nın yazılı yargılama usulüne ilişkin hükümleri, ayrıntıya ilişkin bazı değişikliklerle, daha sade ve mahkemeler tarafından daha kolay uygulanabilir hale getirilebilecektir. Aşağıda bu değişiklik önerileri ve önerilere ilişkin gerekçeler sunulmaktadır.

B. Maddelere İlişkin Görüşler:

MADDE 145/3:

HMK Tasarısı	Önerilen Metin
Ön inceleme duruşması MADDE 145- (...) (3) Ön inceleme duruşmasının sonunda, tarafların sulh veya arabuluculuk faaliyetinden bir sonuç alıp almadıkları, sonuç alamadıkları takdirde anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu tutanakla tespit edilir. Bu tutanağın altı duruşmada hazır bulunan taraflarca imzalanır. Tahkikat bu tutanak esas alınmak suretiyle yürütülür.	Ön inceleme duruşması MADDE 145- (...) (3) Ön inceleme duruşmasının sonunda, tarafların sulh veya arabuluculuk faaliyetinden bir sonuç alıp almadıkları, sonuç alamadıkları takdirde anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu tutanakla tespit edilir. Tarafların, anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu konusunda mutabık kalmaları halinde, bu tutanağın altı duruşmada hazır bulunan taraflarca imzalanır. Tarafların veya taraflardan birinin ön inceleme duruşmasına gelmemesi ya da ön inceleme duruşmasına gelen tarafların anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu konusunda mutabık kalmamaları halinde, tarafların anlaşamadıkları hususların nelerden ibaret olduğu hâkim tarafından edilerek tutanağa geçirilir. Bu

	tutanak hazır bulunanlarca imzalanır. Tahkikat bu tutanak esas alınmak suretiyle yürütülür.
--	--

Gerekçe:

Tasarının 145. maddesinin 3. fıkrasında, ön inceleme duruşmasına katılan tarafların, anlaşılmadıkları hususların neler olduğu konusunda dahi anlaşılmamaları halinde nasıl işlem yapılacağı; bu son halde, ön inceleme duruşması tutanağının yine de taraflarca imzalanmasının gerekip gerekmeyeceği belirtilmemiştir. Değişiklik önerisi, 145. maddenin gerekçesine uygun olarak (Adalet Bakanlığı, Mayıs 2008 baskısı, s. 213-214), bu fıkraaya açıklık getirmektedir.

MADDE 145/5:

HMK Tasarısı	Önerilen Metin
<p>Ön inceleme duruşması MADDE 145- (...) (5) Ön inceleme duruşmasında, taraflara dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları için onbeş günlük kesin süre verilir. Bu hususların verilen kesin süre içinde tam olarak yerine getirilmemesi hâlinde, o delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılmasına karar verilir.</p>	<p>Ön inceleme duruşması MADDE 145- (...) (5) Ön inceleme duruşmasında, taraflara dilekçelerinde gösterdikleri, ancak henüz sunmadıkları belgeleri mahkemeye sunmaları veya başka yerden getirtilecek belgelerin getirilebilmesi amacıyla gereken açıklamayı yapmaları için onbeş günlük süre verilir. Bu hususların verilen süre içinde tam olarak yerine getirilmemesi hâlinde, o delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılır. Delil gösteren tarafın, karşı tarafın izni olmadıkça delile dayanmaktan vazgeçemeyeceği ve tarafların belgeleri ibraz zorunluluğu hakkındaki kanun hükümleri saklıdır.</p>

Gerekçe:

1) Tasarı'nın 145. maddesinin 5. fıkrasının ilk iki cümlesinde geçen "kesin süre" ve "verilen kesin süre" ifadelerinin "süre" olarak değiştirilmesi önerilmektedir. Çünkü kanuni sürelerin (bkz. Tasarı m. 100), "kesin süre" olduğunun tekrar vurgulanması uygulamada karışıklığa yol açmakta, bu sürelerin kesin olduğu mahkemenin ara kararında tekrar edilmedikçe, tarafların yeniden süre talep edebileceği yorumu yapılmaktadır.

2) Tasarı'nın 145. maddesinin 5. fıkrasının ikinci cümlesinin sonundaki "sayılmasına karar verilir" ibaresinin ise "sayılır" olarak değiştirilmesi önerilmektedir. Aksi takdirde, sürenin kesin olmasının sonucu ancak mahkemenin bir ara kararı ile ortaya çıkabilecektir.

3) Tasarı'nın 145. maddesinin 5. fıkrasına "Delil gösteren tarafın, karşı tarafın izni olmadıkça delile dayanmaktan vazgeçemeyeceği ve tarafların belgeleri ibraz zorunluluğu hakkındaki kanun hükümleri saklıdır" cümlesinin eklenmesi önerilmektedir. Böylece, bu kanun hükmünün, dava taktiği amacıyla (delile dayanmaktan vazgeçmek veya delil ibrazından kaçınmak için) kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Tarafın, karşı tarafın izni olmadıkça delile dayanmaktan vazgeçemeyeceği ve tarafların belgeleri ibraz zorunluluğu hakkındaki Tasarı hükümleri, 200 ve 223. maddelerdir. Tasarı'nın genel gerekçesinde belirtilen esaslara uygun olarak (Adalet Bakanlığı, Mayıs 2008 baskısı, s. 133), değişiklik önerisinde madde numaraları yerine içeriğe atıf yapılmıştır.

MADDE 143-MADDE 147:

HMK Tasarısı	Önerilen Metin
Dava şartları ve ilk itirazlar hakkında karar MADDE 143- (1) Mahkeme, öncelikle dava şartları ve ilk itirazlar hakkında dosya üzerinden karar verir; gerektiği takdirde kararını vermeden önce, bu konuda tarafları ön inceleme duruşmasında dinleyebilir. (...) Süreler hakkında karar MADDE 147- (1) Ön inceleme duruşması tamamlandıktan sonra, hâkim tahkikata başlamadan önce, hak düşürücü süreler ile zamanaşımı hakkındaki itiraz ve def'ileri inceleyerek karara bağlar.	Dava şartları ve ilk itirazlar hakkında karar MADDE 143- (1) <i>Bu madde ve kenar başlığının kaldırılarak, içeriğinin 147. maddede düzenlenmesi önerilmektedir.</i> (...) Usulî savunmalar ve süreler hakkında karar MADDE 147- (1) Hâkim, ön inceleme duruşmasında, duruşmada hazır bulunan tarafları dinledikten sonra, dava şartları, ilk itirazlar, hak düşürücü süreler ve zamanaşımı hakkındaki savunmaları inceleyerek karara bağlar.

Gerekeç:

1) Tasarı'nın 143. maddesinde dava şartları ve ilk itirazlar, 147. maddesinde ise zamanaşımı ve hak düşürücü süreler hakkında karar verilmesi öngörülmektedir. Yargılamanın hızlandırılması bakımından yararlı olan bu hükümler, aynı amaca yönelik oldukları için, tek bir kanun maddesi içinde birleştirilebilir.

2) Tasarı'nın 143. maddesine göre, dava şartları ve ilk itirazlar hakkında, taraflar dinlenmeden karar verilerek, dava usulî bir kararla (örneğin yetkisizlik kararıyla) reddedilebilecektir. Davanın bu şekilde, hiç duruşma yapılmadan reddedilebilmesi, hukuki dinlenilme hakkının tanınması bakımından uygun değildir. Öte yandan, davanın ön inceleme duruşmasından önce dosya üzerinde verilen bir kararla reddedilmesi usul ekonomisi bakımından da büyük bir yarar sağlamayacaktır. Bu nedenle, 143. maddenin içeriğinin değiştirilerek, 147. madde ile birleştirilmesi önerilmektedir.

3) Tasarı'nın 147. maddesine göre, hâkim, zamanaşımı ve hak düşürücü süreler hakkındaki kararları “ön inceleme duruşması tamamlandıktan sonra” ve “tahkikata başlamadan önce” (tahkikat duruşmasından önce) verecektir. Zamanaşımı ve hak düşürücü süreler hakkındaki kararların, ön inceleme duruşmasının tamamlanmasında sonra verilmesinde usul ekonomisi bakımından bir yarar bulunmamaktadır. Davanın reddi (nihai karar) şeklinde dahi olabilecek bu kararların, ön inceleme duruşması ile tahkikat duruşması arasındaki süre içinde (dosya üzerinden) verilmesi, hukuki dinlenilme hakkının korunması bakımından da uygun değildir.

4) Yukarıda sunulan gerekçelerle, Tasarının 143. ve 147. maddelerinin birleştirilmesi ve gerek usulî savunmalar gerekse zamaşı ve hak düşürücü süreler hakkındaki savunmaların, ön inceleme duruşmasında ve taraflar dinlenildikten sonra verilmesi önerilmektedir.

MADDE 152:

HMK Tasarısı	Önerilen Metin
<p>Tarafların duruşmaya daveti MADDE 152- (1) Taraflar, ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra tahkikat için duruşmaya davet edilir.</p> <p>(2) Taraflara gönderilecek davetiyede, belirlenen günde geçerli bir özrü olmadan mahkemede hazır bulunmadıkları takdirde, duruşmaya yokluklarında devam edileceği ve yapılan işlemlere itiraz edemeyecekleri bildirilir.</p> <p>(3) Avukat ile temsil zorunluluğu bulunan davalarda, davalı tarafa gönderilecek davetiyede, kendisini bir avukat aracılığıyla temsil ettirme zorunluluğu ayrıca bildirilir.</p>	<p><i>* Halen Üçüncü Kısım, Beşinci Bölüm, İkinci Ayırımında yer alan bu Tasarı hükmünün, ön inceleme hakkındaki Üçüncü Kısım, Dördüncü Bölümün sonuna (147. maddenin arkasına) eklenmesi önerilmektedir.</i></p> <p>Tarafların duruşmaya daveti MADDE 148- (1) Ön inceleme duruşmasında, dava usulî savunmalardan biri veya zamaşı veya hak düşürücü süre hakkındaki savunmalar dikkate alınarak nihai kararla sona erdirilmemiş ise, tahkikat duruşması tarihi belirlenerek ön inceleme tutanağına yazılır.</p> <p>(2) Ön inceleme tutanağında, taraflardan birinin belirlenen günde geçerli bir özrü olmadan mahkemede hazır bulunmaması halinde, duruşmanın hazır bulunmayan tarafın yokluğunda yapılacağı; hazır bulunmayan tarafın yokluğunda yapılan işlemlere itiraz edemeyeceği ve avukat ile temsil zorunluluğu bulunan davalarda, tarafların kendilerini avukatla temsil ettirme zorunlulukları bulunduğu da belirtilir.</p> <p>(3) Ön inceleme duruşmasına katılmayan tarafa, ön inceleme tutanağı tebliğ edilir. Bu tebligat duruşma davetiyesi yerine geçer.</p>

Gerekçe:

1) Tasarı'nın 152. maddesinin 1. fıkrasının ("Taraflar, ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra tahkikat için duruşmaya davet edilirler" şeklindeki) ifadesi ve "taraflara gönderilecek davetiye"den bahseden 2. fıkrası, tahkikat duruşması için yapılacak duruşma davetinin, ön inceleme duruşmasından sonra ve yazılı olarak yapılmasının zorunlu olduğu şeklinde anlaşılmalı müsaittir.

Oysa tarafların duruşmaya katılmaları halinde, bir sonraki duruşma (tahkikat duruşması) tarihi hakkında hemen karar verilerek bu ara kararının ön inceleme tutanağına geçirilmesi mümkün ve usul ekonomisi bakımından daha doğrudur. Bu durumda, ön inceleme duruşmasına gelmeyen tarafa duruşma tutanağının tebliğ edilmesi, duruşma davetiyesi yerine

geçebilecektir. 152. maddesinin içeriği, bu gerekçelere göre, yukarıda önerildiği gibi değiştirilebilir.

2) Tasarının Üçüncü Kısım, Beşinci Bölüm, İkinci Ayrımı, duruşmaların işleyiş düzeniyle ilgili (sözlü yargılama için de geçerli olan) genel hükümler içermekte olup; tahkikat duruşmasına davet konusunun, özellikle önerilen yeni şekli ile ön inceleme aşamasını düzenleyen Üçüncü Kısım, Dördüncü Bölümün sonunda (147. maddenin hemen ardından) düzenlenmesi daha uygun olur.

Bu nedenle, halen Üçüncü Kısım, Beşinci Bölüm, İkinci Ayrımında yer alan 152. maddenin, ön inceleme hakkındaki Üçüncü Kısım, Dördüncü Bölümün sonuna (147. maddenin arkasına) eklenmesi önerilmektedir.

MADDE 189:

HMK Tasarısı	Önerilen Metin
Toplu mahkemelerde tahkikatın sona ermesi MADDE 189- (...) (2) Toplu mahkeme, gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse tahkikat için görevlendirilen hâkim tarafından dinlenen tanıkları ve bilirkişiyi tekrar çağırıp dinleyebileceği gibi, davanın maddî vakıaları hakkında gösterilen ve mahkemeye verilememiş veya getirtilmemiş olan delillerin verilmesini veya getirtilmesini de kararlaştırabilir. Kurul, eksik gördüğü tahkikatı kendisi tamamlayabileceği gibi hâkimlerden birine de verebilir.	Toplu mahkemelerde tahkikatın sona ermesi MADDE 189- (...) (2) Toplu mahkeme, tahkikatı eksik görürse, tahkikatın tamamlanması için dosyayı tahkikat için görevlendirilen hakime geri verebilir.

Gerekçe:

Davaların uzun sürmesinin nedenlerinden biri, tahkikat ve sözlü yargılama ayırımına riayet edilmemesidir. Bu durumun düzeltilmesi için, uygulamada “dosyanın karara çıkması” tabir edilen aşamaya gelindikten sonra, toplu mahkemenin tahkikat işlemlerine geri dönmemesi; tahkikatın eksik kaldığı hallerde, dosyanın tahkikatla görevlendirilen hâkime iadesi; toplu mahkemenin ise yalnızca sözlü yargılamayı yapması uygun olur.

Bu nedenle, Tasarının toplu mahkemelerde tahkikatın sona ermesi hakkındaki 189. maddesinin, tahkikat eksikliklerinin toplu mahkeme tarafından giderilmesi yerine, tahkikatın tamamlanması için dosyanın tahkikat için görevlendirilen hâkime geri verilmesi yoluyla tamamlanmasını sağlayacak şekilde değiştirilmesi önerilmektedir.

MADDE 190:

HMK Tasarısı	Önerilen Metin
<p>Sözlü yargılama MADDE 190- (1) Mahkeme, tahkikatın bitiminden sonra, sözlü yargılama ve hüküm için tayin olacak gün ve saatte mahkemede hazır bulunmalarını sağlamak amacıyla iki tarafı davet eder. Taraflara çıkartılacak olan davetiyede, belirlenen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmadıkları takdirde yokluklarında hüküm verileceği hususu bildirilir.</p> <p>(2) Sözlü yargılamada mahkeme, taraflara son sözlerini sorar ve hükmünü verir.</p>	<p>Sözlü yargılama Madde 190- (1) Tahkikatın sona erdiğinin tefhim edildiği duruşmada, sözlü yargılama duruşması tarihi belirlenir. Sözlü yargılama duruşması, tahkikatın sona erdiğinin tefhim edildiği duruşma tarihinden en geç bir ay sonra yapılır.</p> <p>(2) Duruşma tutanağında, taraflardan birinin belirlenen günde geçerli bir özrü olmadan mahkemede hazır bulunmaması halinde sözlü yargılamanın hazır bulunmayan tarafın yokluğunda yapılacağı ve hüküm verileceği de belirtilir.</p> <p>(3) Tahkikatın sona erdiğinin tefhim edildiği duruşmaya katılmayan tarafa, duruşma tutanağı tebliğ edilir. Bu tebligat duruşma davetiyesi yerine geçer.</p> <p>(4) Sözlü yargılamada mahkeme, taraflara son sözlerini sorar ve hükmünü verir.</p>

Gerekçe:

1) Tasarının 190. maddesi sözlü yargılama davetinin mutlaka yazılı olarak yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Oysa tarafların tahkikatın sona erdiğinin tefhim edildiği duruşmaya katılmaları halinde, sözlü yargılama tarihi hakkında hemen karar verilerek, bu ara kararının duruşma tutanağına geçirilmesi mümkün ve usul ekonomisi bakımından daha doğrudur.

Bu durumda, tahkikatın sona erdiğinin tefhim edildiği duruşmaya gelmeyen tarafa duruşma tutanağının tebliğ edilmesi, duruşma davetiyesi yerine geçebilecektir. 190. maddesinin içeriği bu gerekçelere göre (152. madde için önerilen değişikliklerle de uyumlu olarak), yukarıda önerildiği gibi değiştirilebilir.

2) Usul ekonomisi sağlamak için, sözlü yargılama duruşmasının, tahkikatın sona erdiğinin tefhim edildiği duruşma tarihinden en geç bir ay sonra yapılması önerilmektedir.

C. Ticari Defterlerle İspat Hakkındaki Öneri:

HMK Tasarısı	Önerilen Metin
<p><i>Tasarıda ticari defterlerle ispat konusu düzenlenmemiştir.</i></p>	<p>Ticari defterlerle ispat 1. Hukuki uyumsuzluklarda ibraz MADDE ... – (1) Ticari davalarda mahkeme, tarafların ticari defterlerinin ibrazına kendiliğinden veya taraflardan birinin</p>

	<p>talebi üzerine karar verir.</p> <p>2. Ticari defterlerin delil olması</p> <p>MADDE ... - (1) Ticari işlerden dolayı tacirler arasında görülen davalarda, işletmenin muhasebesi için tutulan ve usulüne göre onaylanan ticari defterler aşağıdaki maddelerde gösterilen koşullara göre delil olarak kabul olunur:</p> <p>(2) İşletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler ancak işletmenin muhasebesi için tutulan defterlerle birlikte delil olarak kabul olunur.</p> <p>(3) Bir tacirin tuttuğu bütün defterlerin birbirini teyit etmesi şarttır; aksi takdirde defterler delil olmaktan çıkar.</p> <p>(4) Kanuna uygun olan defterlerde sahibi lehine olan kayıtlar dahi aleyhindeki kayıtlar gibi geçerli olup bunlar birbirlerinden ayrılamaz.</p> <p>(5) Kanuna uygun olmayarak tutulmuş olan ticari defterlerin içeriği sahibinin sadece aleyhinde delil sayılır.</p> <p>3. Tacirin kendi ticari defterlerini delil olarak göstermesi</p> <p>MADDE ... – (1) Kanuna uygun olarak tutulan ve birbirini teyit eden ticari defterlerin içeriği sahibi lehine kesin delil sayılır; şu kadar ki, hasım tarafın yine kanuna uygun olarak tutulmuş olan ve birbirlerini teyit eden defterleri buna aykırı olur veya bu hususta hiçbir kayıt içermezse ya da iddianın dayandığı kaydın aksi, senet veya diğer kesin delillerle ispat edilirse sözü geçen kaydın ispat kuvveti kalmaz.</p> <p>(2) Taraflardan birinin defterleri kanuna uygun olup da diğerininki olmaz veya hiç defteri bulunmaz ya da ibraz etmek istemezse; defterleri düzenli olan tacirin birbirini teyit eden defterlerindeki kayıtlar, diğeri aleyhinde delil olur. Hasım taraf, aleyhinde delil sayılan kaydın aksini senet ya da diğer kesin delillerle ispat edebilir.</p> <p>4. Delillerin hasmın ticari defterlerine hasredilmesi</p> <p>MADDE ... - (1) Taraflardan biri, mahkemeye yaptığı beyan veya sunduğu dilekçeyle, bir vakıanın ispatı için göstereceği</p>
--	---

	delilleri hasmın ticari defterlerine hasreder ve hasmı ticari defterlerini ibrazdan kaçınırsa, iddiasını ispat etmiş olur.
--	--

Gerekçe:

Türk Ticaret Kanunu’nun, ticari defterlerle ispat konusunu düzenleyen 80 ila 86. maddeleri, “modern kanunlarda benzer hükümler yer almadığı” gerekçesiyle Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’nın metnine alınmamıştır.

Kanımızca bu durum önemli bir sakınca yaratacaktır. Çünkü senetle ispat mecburiyetinin uygulandığı Türk Hukuku’nda, ticari defterlerle ispata ilişkin kurallar senetle ispat mecburiyetinin katılığını yumuşatmakta ve geniş uygulama alanı bulmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’nda senetle ispat mecburiyetine ilişkin usul hükümleri muhafaza edilmiştir. Bu sebeple, ticari defterlerle ispata ilişkin hükümlerin yürürlükten kaldırılması önemli bir boşluğa yol açacaktır.

Bu nedenle, yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu’ndaki, yerleşmiş ve yaygın uygulaması olan ticari defterlerle ispat hükümleri, yeni usul kanunumuza alınmalı ve Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’nın bünyesine uydurularak, muhafaza edilmelidir.

Yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu’ndaki ticari defterlerle ispata ilişkin hükümler dil ve sistematik bakımdan zor anlaşılan bir şekilde düzenlenmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’na ilave edilmesini önerdiğimiz hükümler ilk olarak, doktrin ve kazai içtihatlarla yapılan tasnifi dikkate alarak bu sistematığı, kullanılan ifadeyi iyileştirmektedir.

İkinci olarak, Taslağın “ticari defter” kavramını değiştiren m. 64 vd. hükümleri dikkate alınarak “tasdike tabi olmayan defterler” kavramı metinden çıkarılmış ve “işletmenin muhasebesiyle ilgili olmayan defterler” kavramı metne dahil edilmiştir.

Son olarak, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Tasarısı’nın Yemin delilini konusundaki temel tercihi göz önünde bulundurularak, tamamlayıcı yemine ilişkin düzenlemeler ticari defterlerle ispat usulünde çıkartılmıştır.